

Juhan Kunderit meenutades

Käesoleva aasta lõpul möödub 115 aastat eesti kirjaniku ja koolimehe Juhan Kunderi sünnist.

Sündis ta 14. (26.) detsembril 1852. a. Viljandimaal Holstre vallas Kovali talus. Omandanud hariduse Püües-riitsu külakoolis, Paistu kihelkonnakoolis, Viljandi kreiskoolis ning seejärel Tartu õpetajate seminaris, sai noorest Kunderist 1875. a. kutsega koolmeister. Pärast aastast tööd Tartu III linnaalgkoolis saabus Juhan Kunder 1876. aastal Rakvere linna, kus ta veetis oma lähikese elu kõige töörohkemad aastad.

Rakvere elementaarkoolis Rakvere sel ajal Pika (praegu Kalinini) tänava majas nr. 29. Siin töötas Juhan Kunder 10 aastat. 1878. aastast alates andis ta tunde ka lähedal asuvas kreiskoolis (sama tänava majas nr. 40). 1882. a. sooritas Kunder muu töö kõrval kreiskooliõpetaja kutseksami. Nagu kreiskooli õppenõukogu protokollid näitavad, töötas ta kreiskoolis nn. ülemäärase õpetajana (kohakaasuse omaaegne nimetus) kuni Rakverest lahkimiseni. Viimane Juhan Kunderi allkirjaga protokoll on pärit 31. maist 1886.

Kahel kohal töötamine nõudis küllaltki palju energiat. Ometi suutis noor koolimees samal ajal kirjutada suurema enamiku oma ilukirjanduslikust ja populaarteaduslikust loomingust. Eemale ei jäänud ta ka ajakirjanduslikust tööst. Nii ilmus aastail 1845—1886 J. Kunderi toimetusel ajakiri «Meelejahutaja»,

1882. a. organiseeris Kunder Rakvere esimese laenuaamatukogu ja aitas sellele raamatuid muretseda. Raamatukogu asus elementaarkooli kõrval (Kalinini tn. 31).

Kunder valiti ka linnavalikogu liikmeks. Linnavalikogus protestis ta mõnegi otsuse vastu, mis ei kaitsnud küllaldaselt linnaelanike huvisid.

Peale selle oli Kunder Rakvere Vabatahtliku Tulekustutajate Seltsi abiesimeheks. Rahamured sundis teda tegelema tõlkimisega. Sellesse suhtus ta väga suure vastustundega, püüdes meie rahvale kättesaadaks teha tõeliselt rahvalikku kirjandust, säilitada selle paremaid külgi ka tõlkes. Nii oli seegi töö kaugel kergest rahateenimisest võimalusest.

Väga suur koormus mõjus halvasti Kunderi mitte eriti tugevale organismile. Aegajalt kimbutasid teda haigused. Kunderi unistuseks oli saada õpetajaks rajamisel olevas Eesti Aleksandrikoolis. Et soov täituda võiks, oli vaja oma haridust täiendada. 1886. aastal siirduski J. Kunder Kaasanisse, kus ta õppis ülikooli vabakuulajana loodusteadust. Järgmisel aastal astus ta Peterburi kõrgemasse pedagoogilisse õppeasutusse. Ühtlasi kuulus ta loenguid Peterburi ülikoolis. Ka nüüd tuli leida aega mitmesuguseks lisatööks, puhkuseks jätis seda imevähke.

Organism oli äärmiselt kurnatud ega suutnud Kunderit tabanud tüüfusele vastu panna. Juhan Kunder suri 12. (24.) aprillil 1888. Tema põrm sängitati maamulda Rakvere linnakalmistul.

1938. aastal püstitati Rakveresse tema mälestussammas (skulptor Haavamäe töö).

Oleme põgusalt meenutanud Juhan Kunderi tööd ja tegevust ning nendega seotud paiku.

Siin on jäänud puudutamata küsimus: kus oli Kunderi elukoht Rakvere-aastail?

Seepti tundus olevat üsna

selge. Väga paljud Rakvere vanemad elanikud teavad näidata Kunderi tänavas nr. 7 asuvat madalat puumaja kui Kunderi elumaja.

On teada, et Juhan Kunder abiellus 1878. a. Rakvere seitskondlikust «koorekhiist» põlunenud Theophilie Freibergi ja ning veidi hilisemal ajajärgul oli Kunder juba majaomanik.

«Tundub lausa arusaamatuna, kuidas võis aialises rahpuuduses väelev pedagoog majoostuga toime tulla. See tõttu paistab tõendolisena, et maja oli tema naise kaasavarana» (K. Laigra «Juhan Kunder», Tallinn 1959.)

Mõni aeg tagasi oli Rakvere muuseumi töötajal võimalus kasutada Rakvere linna kruntide ja majoomanike nimekirja («Revisorische Beschreibung von der Kreisstadt Wessenberg». Anfertigt im Jahre 1880-81 von C. Mühlberg) ja selle juurde kuuluvat plaanimis näitavad, et kooliõpetaja Kunderile on kuulunud tööpoolsest Freibergi pärandatud maja. See maja on aga asunud oja ääres endise Rakvere vangla (Pioneerit tn. 6) taga. Kruim Kunderi tänavas nr. 7 koos majaga on kuulunud Heinrich Põõperile.

Ilmselt olid aga rahvamuuseumilest sellest majast kui Juhan Kunderi elukohast väga tugevasti juurdunud, kui praegune Kunderi tänava 1920. aastal oma nime sai.

Selge on see, et dokument ei valeta ja Kunderi tänavas nr. 7 asuv maja Juhan Kunderile kuulunud ei ole. Küll on aga kooli- ja kirjamees võinud seal elada.

Kindlasti on Rakveres veei inimesi, kes on kuulnud oma vanemalt mälestuskilde kirjanikust ja võib-olla ka tema elukohast. Rakvere muuseum on väga tänulik iga sellise teate eest, mis aitaks täpsustada Juhan Kunderi elukohta Rakvere linnas.

L. LEET.

Rakvere muuseumi teaduslik töötaja